

Bonus Nuntium

A Koszta József Múzeum tudományos, muzeológiai, művészeti és művelődési online folyóirata

2021 / negyedik szám

TUDOMÁNY

MUZEOLÓGIA

MŰVELŐDÉS

MŰVÉSZET

www.bonusnuntium.hu

Bonus Nuntium

TUDOMÁNYOS, MUZEOLÓGIAI, MŰVÉSZETI ÉS MŰVELŐDÉSI ONLINE FOLYÓIRAT

Megjelenik online, évente minimum két alkalommal.

ISSN 2676-8933 Online

www.bonusnuntium.hu

Bonus Nuntium

TUDOMÁNYOS, MUZEOLÓGIAI, MŰVÉSZETI ÉS MŰVELŐDÉSI ONLINE FOLYÓIRAT

Megjelenik online, évente minimum két alkalommal.

www.bonusnuntium.hu

Felelős kiadó

A Koszta József Múzeum igazgatója

Főszerkesztő

Irsai Farkas László

Szerkesztőségi titkár:

dr. Kádár Zoltán

Szerkesztő bizottság:

dr. Gruber László, dr. Miklós Péter, dr. Mód László, dr. Nátyi Róbert,
Irsai Farkas László, Tánzos Roland

Szerkesztőség:

Koszta József Múzeum

6600 Szentes, Kossuth tér 1.

E-mail cím: folyoirat@kosztamuzeum.hu

Telefonszám: +36 63 312 352

Kiadja:

Koszta József Múzeum (Szentes, Kossuth Tér 1)

TARTALOMJEGYZÉK

BEDE ÁDÁM: 18–19. századi kút feltárása Szentes belvárosában	5
IRSAI FARKAS LÁSZLÓ: Vázlatok a magyar színészképzés történetéből	20
PESTI SAROLTA: Láss a szíveddel - szemléletformáló kiállítás-látogatás a Koszta József Múzeumban	32
IRSAI FARKAS LÁSZLÓ: Főszerkesztői jegyzet - A Koszta József Múzeum munkatársainak, kutatóinak eddig megjelent publikációi 2018 és 2021 között	37

Bede Ádám

18–19. századi kút feltárása Szentes belvárosában¹

Rezümé

Szentes belvárosában (Csongrád-Csanád megye), a Petőfi Sándor utca 4. szám alatti „Gólyás-ház” melléképületének bontásakor előkerült egy trapéz alakú nyílás, mely vízelvezető funkcióval bírt, és egy téglaboltozattal lezárt kúthoz vezetett. A téglával kirakott, sárral tapasztott kútot feltártuk és dokumentáltuk. Megjelenésében és méretében a pusztai gulyakutakkal mutat rokonságot, építését a 18–19. századra tesszük.

Bevezetés

A városi régészet általában sokkal összetettebb feladat, mint a külterületen végzett vizsgálatok, hiszen jellemzően többretegű mesterséges feltöltésekkel, szuperpozíciókkal (átvágásokkal) és egyéb későbbi bolygatások nyomaival lehet találkozni, az előkerülő objektumok dokumentálása és a jelenségek értelmezése így nagy kihívást jelent.²

Különösen igaz ez a belterületi középkori templomokra, templomhelyekre és a körülöttük létesített temetőkre, mert ezeket a településtörténetileg frekventált helyeket akár több száz évig is folyamatosan használhatták.³

A városi régészet Magyarországon a 20. század második felében indult el igazán a nagyobb építkezések, infrastrukturális beruházások (épületbontás, útfejlesztés, csatornázás stb.) következtében. Ez a folyamat azóta is tart, sőt ipari területek (például inkubátorházak,

¹ Jelen beszámoló a szegedi Móra Ferenc Múzeum (Csongrád Megyei Önkormányzat Megyei Múzeuma) által megrendezett „Múzeumi kutatások Csongrád megyében” című konferencia 2006. évi őszi ülészakán hangzott el.

² Zsidi 2003.

³ Méri 1944.

bevásárló központok, kerékpárutak) kijelölésével és létesítésével egyre nagyobb méreteket ölt.⁴

Szentes esetében nem beszélhetünk „klasszikus” értelemben vett városi régészetről, hiszen az olyan típusú várostörténeti előzmények, mint amilyenek az ókori, szervezett (sőt megtervezett) településeken vagy a nagyobb központokban léteztek, itt hiányoznak. Annak ellenére, hogy Szentesre a mezővárosias (még korábban pedig falusias) településszerkezet a jellemző, itt is található a középkorból származó várostörténeti nyomok,⁵ sőt szilárd építésű (téglából, esetleg kőből épült) házakra is lehet példa.⁶ Egészen izgalmas az Arany János utca 8. számú ház utcafrontján, a lábzatba falazott, díszesen faragott vörösmárvány kőtábla, melybe római számjegyekkel évszámot is véstek („MDLXXXIX” – vagyis 1599) és egyfajta címerként többágú korona is díszíti.

(1. kép)⁷

⁴ Zsidi 2003, 28.

⁵ Paszternák 2000, 89–91.

⁶ Eklatáns példa a Szentes, Szent Anna utca 17. szám alatti ház: „szecessziós homlokzata mögött régebbi részletek rejtőznek. Belső formáját a XVIII. század elején végzett átalakításoknak köszönheti, amikor Harruckern báró gazdasági épületeinek egyike volt. Az utca felőli két szoba egy középkori templom falmaradványainak felhasználásával épült” (Somorjai 1984, 280). A helyszínt 2004-ben, ásatás során Szabó János József régész is megvizsgálta (MNM Régészeti Adatbázis).

⁷ Talán erről a márványlapról emlékezik meg Gulyás Pap Etelkának a középkori Héked falu legendáját feldolgozó novellája; ez alapján a kőlap eredetileg a hékédi templom úrasztalának része volt: „Pár év mulva

Az utóbbi időszakból Nagy Géza Balázs helytörténész példaértékű falkutatását említhetjük mint városi régészeti felfedezést: kimutatta, hogy a római katolikus Szent Anna-templom tornyának alsó része nagy valószínűséggel középkori eredetű.⁸

A következőkben a szentesi Petőfi Sándor utcában előkerült, várostörténeti értékű kút előkerüléséről és dokumentálásáról kívánunk röviden beszámolni.

A feltárás körülményei és a kút leírása

2006. augusztus 11-én a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Szegedi Regionális Irodája értesítette a szentesi Koszta József Múzeumot, hogy a Szentes, Petőfi Sándor utca 4. szám alatti, úgynevezett „Gólyás-ház” melléképülete alapjának bontásakor a munkások egy kisebb nyílást fedeztek fel, melybe bevilágítva egy téglával kirakott falú, boltozattal ellátott, nagyobb „mélyedés” körvonalai látszóttak.

2. kép: A kút helye Szentes belvárosában, kék nyíllal a feltárás helye (alaptérkép: EOTR, 1977)

beözönlött a török horda, a községet feldúlta, a templomot felégette, az Urasztala márványlapja maradt meg egyedül emléknak, amit későbben beleépítettek a Serház hűtőmedencéjébe. Mikor pedig a Serház felszerelése árverésre került, Bartha János megvette, beleépítette az alapítványra hagyott ház falába” (Gulyás Pap 1941, 46).

⁸ Nagy 2007, 89–92.

4. kép: A Gólyás-ház felújítás alatt, 2006 áprilisában (Bede András felvétele)

5. kép: Középen a melléképület 1996 júniusában (Bede András felvétele)

6. kép: A felújított Gólyás-ház 2006 novemberében

2006. augusztus 16-án a múzeum felkérésére Bede Ádám régész és Orosz Ferenc régésztechnikus vizsgálta meg a helyszínt.⁹ A 19. századi, K–Ny-i tájolású melléképület téglalapozásának DK-i sarkában, az alapozással nagyjából egy szintben kezdődött a nyílás. Maga a nyílás szabályos, trapéz alakú, 30 cm átmérőjű, szintén téglából rakva, és 40 cm-t lejtett lefelé a nagy „mélyedés” bolthajtásáig.

⁹ Bede 2006.

7. kép: A bolthajtás felé lejtő, téglából kirakott nyílás az előkerüléskor

Ezen keresztül kisebb kavicsot ledobva az objektum meglehetősen mélynek tűnt.

Mivel e kis nyíláson át nem sok mindent tudtunk megfigyelni, megkértük az ott dolgozó munkásokat, hogy markológéppel finoman szedjék le a téglaboltozat legtetejét.

8. kép: A téglaboltozat a felnyitás után

10. kép: A téglaboltozat felnyitott teteje és a levezető nyílás

Így egy kb. 90×90 cm-es nagyobb részt nyitottunk, melyen keresztül már egyértelműen kivehetők voltak a „mélyedés” jellemzői. Kiderült, hogy egy kutat találtunk.

9. kép: A kút oldalfalai és alja (alján a felnyitáskor behullott téglákkal)

A kút átmérője 1,8 m, szabályos kör alakú. Mélysége legalább 3 m, szemmel láthatóan töltöttek bele földet, eredetileg mélyebb lehetett. Az alján föld volt, talajvíz a feltáráskor egyáltalán nem jelentkezett. A kút teljes falát körben egész és faragott téglákkal rakták ki, a téglákat sárral tapasztották össze. Megjelenésében, szerkezetében és méreteiben a 18–19. századi pusztai gulyakutakra emlékeztetett. Falai igen tiszták voltak, már csak ezért sem használhatták például derítőnek, mint ahogy a megtaláláskor ez a lehetőség is felmerült. Csak a már említett nyíláson keresztül volt némi föld-bemosódás. A kutat felülről szabályos, félgömb alakú téglaboltozat fedte be. E bolthajtás téglanyaga eltért a kút falának építési anyagától, valamint a melléképület alapozásához hasonlóan itt nem sár, hanem már malter volt a kötőanyag.

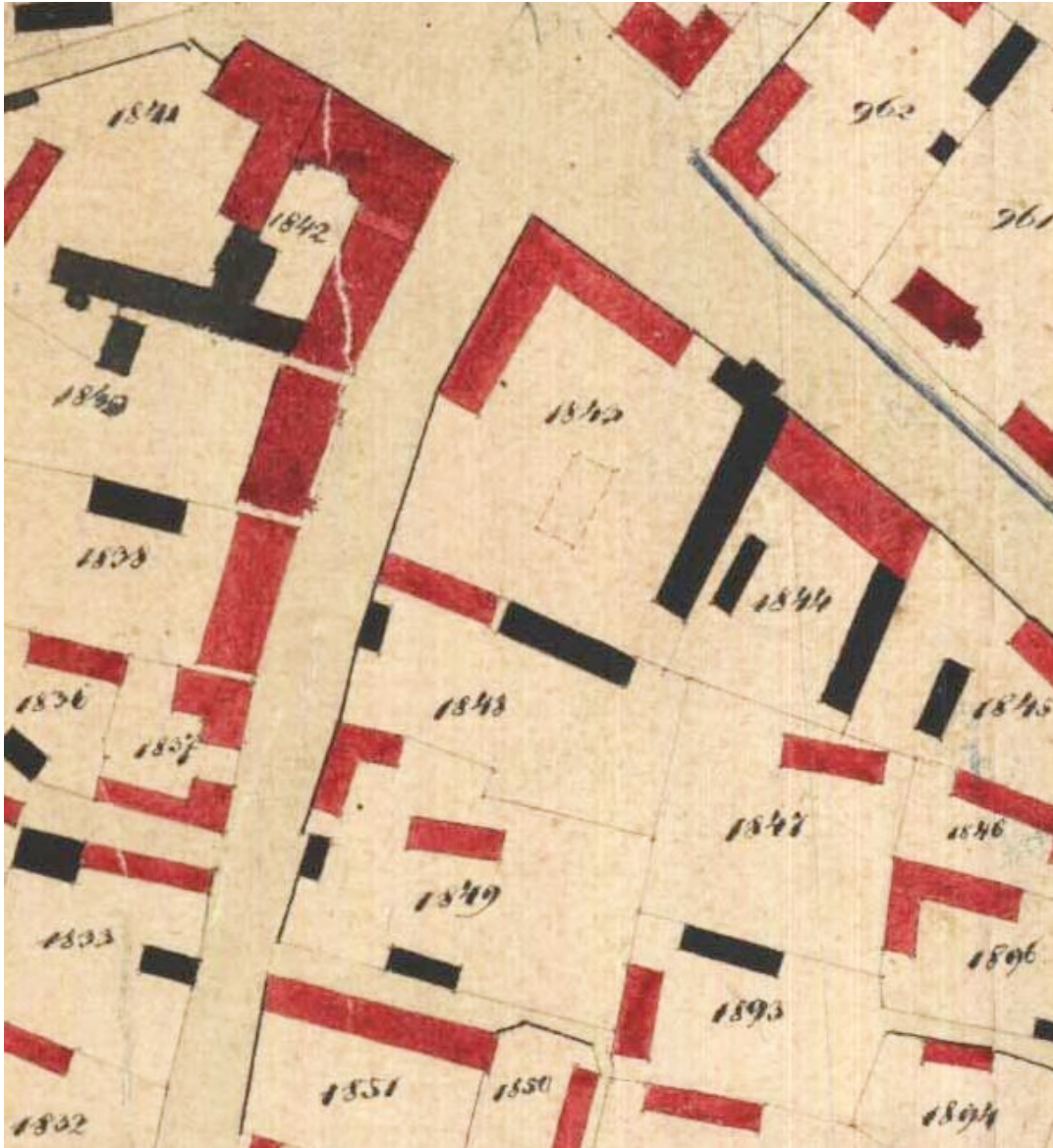
A melléképület építésekor a kutat valószínűleg megszüntették, de későbbi hasznosítási lehetőségként csak egy részét temették be, fölé pedig boltozatot raktak. Ezután talán az esővíz és egyéb háztartási vízfelesleg befogadását szolgálta, melynek elvezetését a bolthajtás trapéz alakú nyílásán keresztül oldották meg.

11. kép: A téglaboltozat felé vezető nyílás belső kiképzése a kút belsejéből: megfigyelhető a kútfal tégláinak fekete (sárral) és a boltozat tégláinak fehér (malterrel történt) ragasztása

Megvitatás

A melléképületet – vagy annak előzményét – már az 1840-es Seress László által készített, nagy részletességű várostérkép is feltünteti.

3. kép: A melléképület (vagy annak előzménye) a Seress László-féle 1840-es várostérkép részletén (az 1848-as számú telek hosszú, fekete épülete) (Seress 1840)¹⁰

Ezt látszik alátámasztani, hogy alapozásának tégláin a „K” monogram volt olvasható, mely talán a Károlyi családra utal, akik 1837 előtt voltak a város birtokosai.

¹⁰ Seress 1840.

12. kép: A melléképület alapozásából előkerült „K” monogramos téglák¹¹

A melléképület újabb átépítéseihez már az „SZV” monogramos téglákat használták, mely az önálló „Szentés város” rövidítése. Mivel a kút a melléképületnél (és alapozásánál) régebbi, ezért valószínűleg a 18. századból, de legkésőbb a 19. század elejéről származik. A „K” monogramos téglákból a feltárás során néhányat begyűjtöttünk és a szentesi Péter-Pál Polgárház lapidáriumában helyeztünk el.

A Gólyás-ház 2006. évi helyreállítása során a kút tégláit végül kiszedték, a kutat feltöltötték, a melléképület keleti felét lebontották, nyugati részét azonban meghagyták. A kiszedett téglákat a felújítási munkálatokhoz használták fel.

A Szentés környéki 18–19. századi, a hajdani kiterjedt pásztorvilágot megidéző gulyakutakból már csak hírmondó maradt.¹² Beszakadtak, feltöltődtek, esetleg lebetonozták őket. Ezért is jelentenek nagy értéket. Ezt felismerve az Európai Unió (EU) Közös Agrárpolitikája (KAP) szabályozásainak megfelelően a pusztai gémeskutakat – az ex lege országos jelentőségű védett természeti emlékké nyilvánított kunhalmokhoz hasonlóan¹³ –

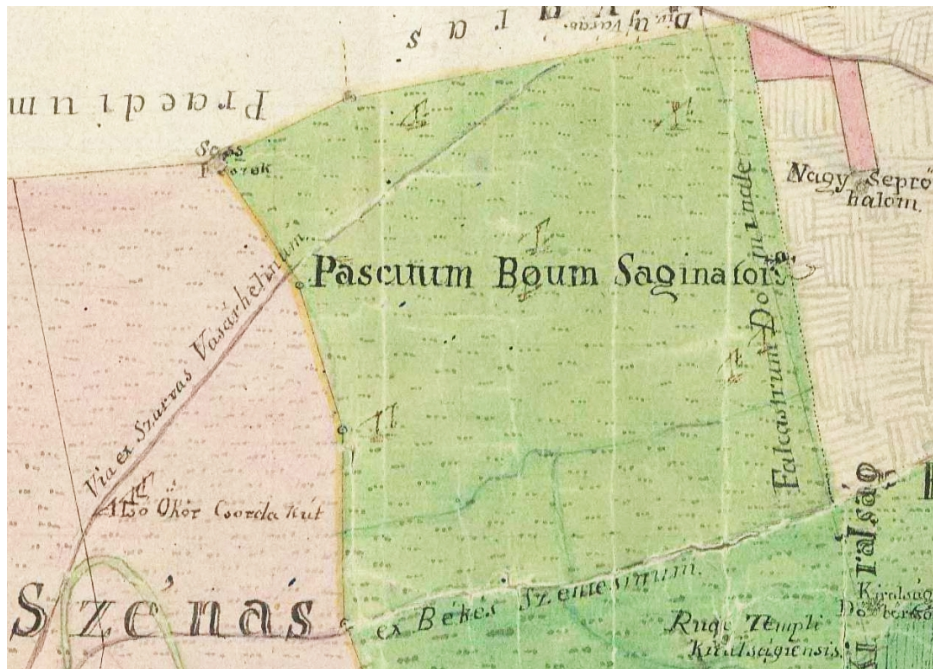
¹¹ Barta 2006.

¹² A pusztai gulyakutak nem tévesztendőek össze a sokkal újabb (a legtöbb esetben 20. századi), kisebb átmérőjű, újabb téglákból épített tanyai gémeskutakkal, melyekből még ma is viszonylag sok megtalálható Alföld szerte, így Szentés tágabb környékén is.

¹³ Árgay–Balczó–Tóth 2013.

egyedi tájértéknek nyilvánították.¹⁴ Így már nagyobb esély van a fennmaradásukra. Az útmenti keresztekhez¹⁵ hasonlóan a kutak is a táj és az ember kapcsolatának jeles példái.¹⁶

A régi (katonai, uradalmi, kataszteri) kéziratos térképek még szép számmal ábrázolták a külterületi, jószágítatásra használt gémeskutakat.

13. kép: Pusztai gulyakutak egy 18. századi uradalmi kéziratos térképen, Királyság pusztja (a mai Eperjes község) területén (Vertics–Samu 1800)

Talán az utolsó megmaradt gulyakút környékünkön a Fábiansebestyéntől északnyugatra, a Koticki-majortól nyugatra, a legelőn található, betonlapokkal lefedett kút. Átmérője és régi készítésű (szabálytalan élű) téglái alapján ez is a 18–19. századból származhat. Felújítása, megmentése mindenképpen indokolt lenne. A legutóbbi időkben Kövegyen találhatóunk szép példát erre a törekvésre, ahol restaurálás után a faluszéli csordakút vált bemutató helyé és lett turisztikai látványosság.¹⁷

Ilyen típusú kutak például épületbontáskor még előkerülhetnek a jövőben a Szentes belterületén, ezért is tartottuk fontosnak, hogy így is felhívjuk a figyelmet erre a jelenségre. Sajnálatos, hogy e várostörténeti, egyes esetekben akár több száz éves emlékeink nem maradhattak meg, viszont szerencsés eset, hogy a Petőfi Sándor utcában feltárhattuk és

¹⁴ Rákóczi 2012.

¹⁵ Major–Mód 2005.

¹⁶ Zsíros 2000.

¹⁷ Szabó 2020.

dokumentálhattuk ezt a kivételes és szép kivitelezésű kutat, és ezúton adhattunk hírt róla az utókor számára.¹⁸

¹⁸ Az egyéb szerzővel nem jelölt képek Bede Ádám fényképfelvételei. Itt szeretném megköszönni Orosz Ferencnek, Bede Andrásnak, Óze Péternek, Zoltán Sándor Péternek, Béres Máriának, Szabó János Józsefnek és Irsai Farkas Lászlónak a tanulmány elkészítéséhez nyújtott segítségét.

Irodalom és források

- Árgay Zoltán, Balczó Bertalan, Tóth Péter (2013): A kunhalmok megőrzésének hagyományos és új módjai, szereplői. – Traditional and new methods and stakeholders in conservation of kurgans. In: A Falu 28 (1), 69–80. p.
- Barta László (2006): A szentesi örökváltság. Szentesi műhely füzetek 8. Csongrád Megyei Levéltár Szentesi Levéltára: Szentes, 93 p. Második, bővített kiadás.
- Bede Ádám (2006): Jelentés a Szentes-Petőfi utcai „Gólyás-ház” melléképületének bontásakor előkerült kútról. Kézirat. Szentes. Koszta József Múzeum Régészeti Adattára (Szentes), 592-2008.
- Gulyás Pap Etelka (1941): Régi történetek. Szerzői kiadás: Szentes, 100 p.
- Major Anna Edit, Mód László (2005): Megszentelt határ. Szentesi és Szentes környéki útmenti kereszték. Szentes Város Önkormányzata: Szentes, 47 p.
- Méri István (1944): Középkori temetőink feltárásmódjáról. Erdélyi tudományos füzetek 175. Erdélyi Múzeum-egyesület: Kolozsvár, 21 p.
- MNM Régészeti Adatbázis: Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adatbázis (Budapest). Internetes elérése: <https://archeodatabase.hnm.hu/hu>. Letöltés dátuma: 2022. április 30.).
- Nagy Géza Balázs (2007): Az első szentesi templom története. A Szent András, majd református, végül Szent Anna templom sorsa felépítésétől elbontásáig (1844). – The History of the First Church in Szentes Town (Southern Hungary). Szent Anna Plébánia: Szentes. 107 p.
- Paszternák István (2000): A honfoglalástól a török hódoltság koráig. In: Kis-Rác Antalné, Labádi Lajos, Vörös Gabriella (szerk.): Szentes helyismereti kézikönyve I. /Tanulmányok/. Csongrád Megyei Levéltár: Szentes, 69–98. p.
- Rákóczi Attila (2012): Egyedi tájértékeink, a gémeskutak hazai helyzete az európai uniós szabályozások tükrében. Áldás vagy átok? – Our unique landscape values, the sweep-pole wells in Hungary in terms of EU regulations heritage or curse? In: Tájökológiai Lapok 10 (1), 1–13. p.
- Seress László (1840): „SZABAD SZENTES VÁROSA / BELSŐ TELKÉNEK / EREDETI TÉRKÉPE / 1840. / Felmérte Seress László / Szentes Városa’ Földmérője”. Csongrád Megyei Levéltár Szentesi Levéltára SzvT. 5.
- Somorjai Ferenc (1984): Részletes útikalauz. In: Sugataghy Ödönne (szerk.): Csongrád megyei útikönyv. Szeged Tourist Idegenforgalmi Hivatal: hely nélkül, 101–300. p.
- Szabó Imre (2020): Turisztikai látványosság lesz a kövegyi gémeskút. Délmagyar. Csongrád-Csanád megyei hírportál, 2020. december 9. Letöltés időpontja: 2022. április 30.

- Zsidi Paula (2003): Az örökségvédelem speciális területe: a városi régészet. In: Visy Zsolt (főszerk.): Magyar régészet az ezredfordulón. Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Teleki László Alapítvány: Budapest, 28–30. p.
- Zsíros Katalin (2000): Fejezetek a város néprajzából. In: Kis-Rácz Antalné, Labádi Lajos, Vörös Gabriella (szerk.): Szentes helyismereti kézikönyve II. /Tanulmányok/. Csongrád Megyei Levéltár: Szentes, 269–322. p.
- Vertics József, Samu János (1800): „MAPPA / Exhibens Terrena tam / OPPIDI SZENTES / quam etiam Praediorum *Dónáth, Ki., / ralsag, Ecser, Tőke, Bőkény, Hékéd / sz László medii Deregegyháza maio., / ris partis Verese gyháza item Szenás ex / maioribus reducta*” (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára [Budapest], S 82. 111).

Well from the 18–19th century in the center of Szentes town

Ádám Bede

When the outhouse of “Gólyás-ház” (‘Stork House’) in the center of Szentes town (Petőfi Sándor street 4., Csongrád-Csanád County, Hungary) was tearing down, a trapezoid hole was found. Across a short corridor the hole was connected with a closed, vaulted well, which used as a water tank. We excavated and documented the mud-line brick well. In its appearance and size shows parallelism with the cattle wells, we think it was built in the 18–19th century.

Irsai Farkas László

Történész-muzeológus, igazgató

Koszta József Múzeum, Szentes

Vázlatok a magyar színészképzés történetéből

Bevezető gondolatok

Dolgozatunkban az előadóművészet színházi aspektusát vizsgáljuk, az emberábrázolás, a színészet iskolai képzését, a Monarchia végórától, az 1896-os kiegyezéstől egészen napjainkig. Nem állíthatjuk, hogy teljes képet fogunk kapni a témáról, ám annak igénye bizonyos, hogy sarokpontokat, előrevivő történeti mérföldköveket világítsunk meg a következő oldalakon.

„A színészet pedagógiájának nincsen komolyan számba vehető története, nincs fejlődése, nincsen semmiféle múltja. Megszületett mint csodaszörny, s miután senki sem szerette, nem is dédelgette, nem is nevelte fel senki” – kesergett 1896-ban Solymosi Elek¹, némileg igazságtalanul, de nem minden alapot nélkülözően. Az intézményes színészképzés botladozva tette meg kezdő lépéseit. Első évtizedeit sokszor a tanácstalanság, a bizonytalanság jellemezte, s útját rendre áldatlan viták, támadások szegélyezték. Jóllehet Egressy Gábor² a Pesti Hírlap hasábjain már 1844-ben sürgette a színészképzés rendszeresítését – „színészetünknek iskola is kell” –, a megvalósítás közel két évtizedet váratott magára. A számtalan akadály között kiemelt helyen szerepelt az a rendszeresen megfogalmazott ellenvetés, mely szerint a színészetet nem lehet tanítani, „arra születni kell”. Az efféle hangok a színiiskola megalapítását követően sem hallgattak el, s hiába szögezte le indulatosan Szigligeti Ede 1875-ben a Budapesti Közlöny színi szemléjében, hogy „ma már a színészeti tanoda felállításának célszerűségében értelmes ember nem kételkedik” – a színészképzés még sokáig kénytelen volt harcolni önnön legitimitásáért.³

1 Solymosi Elek színművész-rendező, énekes, színiigazgató (1847-1914). - wikipedia.org. Utolsó letöltés dátuma: 2022. május 03.

2 Egressy Gábor színművész, a Nemzeti Színház első társulatának tagja (1808-1866). - Uo.

3 In.: Magyar Színháztörténet. - www.mek.oszk.hu . Utolsó letöltés dátuma: 2020. november 05. Link itt: <https://mek.oszk.hu/02000/02065/html/2kotet/74.html> (továbbiakban: Magyar Színháztörténet)

1837-ben nyitotta meg kapuit a Pesti Magyar Színház, amely 1840-től nevében is a magyarság egyik reprezentatív nemzeti intézménye lett. A Nemzeti Színház nemcsak a magyar nyelv elfogadtatásának és ápolásának legelső fóruma, hanem a polgári haladás egyik legfőbb hirdetője is volt, s nem kis szerepet játszott az 1848-as forradalom és szabadságharc szellemi előkészítésében. A szabadságharc leverése után a Habsburg birodalom Magyarországon önkényuralmi rendszert vezetett be, ekkor a Nemzeti Színház feladata még fontosabbá vált, ugyanakkor működésének személyi és tárgyi feltételei egyre szűkösebbek lettek.

Egy évtized után, a hatvanas évek elején bekövetkezett politikai enyhülés egyik jele volt az, hogy I. Ferenc József, Ő császári és apostoli király a Nemzeti Színház nyomasztó anyagi viszonyain segített, és a fogyatkozni kezdő művészi erők gyarapításának céljából egy színészeti tanoda felállítását is elrendelte, amely egyértelmű utat mutatott a kiegyezés felé.

Mivel a Nemzeti Színház akkoriban a prózai előadások mellett operabemutatókat is tartott, a másfél éves előkészítő munka után, az 1865-ben megnyílt Színészeti Tanodának kettős feladata volt: a Nemzeti Színház számára elméletileg és gyakorlatilag jól képzett operistákat, valamint prózai színészeket kellett nevelnie. Ennek értelmében évente két osztály indult, a tanulmányi idő három esztendő volt. A felvétel feltételei: nőknél legalább 15, férfiaknál 18 éves életkor; jó színpadi alak; csengő, hibátlan, tiszta szókiejtés a drámai, és csengő tiszta hang, szabatos zenei hallás, kottaismeret az operai szakon; jó magaviselet és erkölcsi bizonyítvány; szülői vagy gyámi beleegyezés; annyi iskolai készülségről való bizonyítvány, amennyit 16-18 éves korában mindenkitől elvárni lehet. Az első évben huszonnyolc drámai és harminchét operai növendék kezdte meg tanulmányait. A jelölteket hat-nyolc hetes próbaidőre vették fel, ezután döntöttek arról, hogy továbbtanulhatnak-e, vagy sem. A nők a férfi növendékektől elkülönítve hallgatták a leckéket. Szigorú házirend szabályozta a hallgatók kötelességeit. A Színészeti Tanoda személyzetét a főigazgató, három drámai tanár – akik egyike töltötte be az aligazgatói posztot is –, két ének, egy-egy zongora, illetve tánctanár, valamint a titkár alkotta.

Az iskolai színésznevelés első harminc évét a Nemzeti Színház kiemelkedő jelentőségű rendezőjének és igazgatójának, Paulay Edének a munkássága fémjelezte. Paulay a Tanoda megalapításától 1894-ben bekövetkezett haláláig tevékenykedett a színi iskolában: kezdetben titkár, majd tanár, aligazgató és főigazgató volt. A Tanoda végzettjeinek nagy százalékát a Nemzetibe szerződtette, tehát nevelő munkáját itt is folytatta. Az ő tanári működésének idején alakult ki és szilárdult meg a Tanoda tanmenete és nevelési célkitűzése. Mivel a korabeli játéktípusból következően a drámai szöveg érthető, hatásos közvetítése számított a leglényegesebb esztétikai követelménynek, az oktatás középpontjába a művészi beszéd megalapozása, a tájnyelvi ejtés, a monoton, hangsúlytalan és tagolatlan szövegmondás elleni harc került. Az operisták tanítása elsősorban az olasz iskola darabjaira épült; a francia és német operairodalomból csak olyan műveket

választottak, amelyek énektechnikai követelményei ezekéhez hasonlóak. Az elméleti tárgyak mindkét szakon azonosak voltak: magyar nyelvtan, költészet, esztétika, történelem, jelmezismeret, illetve, tapasztalati lélektan, dramaturgia és a színészet elmélete. A tanítás kezdetben ingyenes volt, csak 1882-ben vezették be a tandíjat, ugyanakkor elsősorban magánszemélyek és intézmények alapítványaira épülő segély- és ösztöndíjalap segítette a rászorulóknak a tanulását.

Az iskola hamar kinőtte a három szobából álló helyiségét, s több költözés után 1875-ben a Nemzeti Színház mellett álló, s a színházhoz tartozó bérházban kapott új, az addiginál nagyobb és komfortosabb területet. A nyilvános vizsgákat és évközi előadásokat azonban továbbra sem a Tanodában, hanem a Nemzeti Színházban, illetve a fennhatósága alatt működő Várszínházban tartották.

1875-ben nyitotta meg kapuit a Népszínház, amely elsősorban zenés műveket, népszínműveket játszott, majd 1884-ban avatták fel a Magyar Királyi Operaházat, így a Nemzeti Színház a prózai művek otthona maradt. Ez kihatott az 1885-től Országos Színésziskolának nevezett Tanodára is. A szűkös körülmények és az iskolán belüli presztízsharcok következtében az operai és a drámai szak között kezdettől fogva feszült viszony alakult ki, ez az önálló zenés színházak megnyitásakor tovább éleződött. Ezen a helyzeten az sem segített, hogy 1887-ben a Színésziskolát összevonták a Zeneakadémiával. Megoldást az hozott, hogy 1893-ban Országos Magyar Királyi Zene- és Színművészeti Akadémia ismét különvált, s az operaénekeseknek nemcsak a zenei, hanem a színészi képzése is a Zeneakadémia hatáskörébe került, míg az Országos Magyar Királyi Színművészeti Akadémia feladata kizárólag a színészképzés maradt.

Paulay Ede halála után dr. Váradi Antal lett a főigazgató. Ő 1877-től volt titkár, illetve tanította az elméleti tárgyakat az Akadémián, s tanárként is, főigazgatóként is azt a szemléletet képviselte, amelyet elődje és tutora, Paulay testesített meg. 1907-ig tartó igazgatásának idején azonban jelentős változások történtek a színházi életben. Budapesten a századfordulón új magánszínházak sora nyílt, és vidéken is egyre több társulat működött, emiatt megnőtt a színészek iránti igény, amelyet az Akadémia nem tudott kielégíteni. Ez volt az egyik indoka annak, hogy egyre-másra nyíltak meg a magán színiiskolák. A másik ok pedig az volt, hogy a magánszínházak modernebb játéktípusa és repertoárja nagymértékben eltért a Nemzeti Színházétól, ám az akadémiai oktatás változatlanul a Nemzeti Színházra épült, amelynek mind konzervatívabbá váló, patetikus stílusa szolgált mintául, ez a színház adta a tanárok zömét, ebben statisztáltak esténként a növendékek.

Ugyanakkor néhány tanár a Vígszínház természetességre törekvő stílusát, illetve a pártosmentes színjátszást igyekezett meghonosítani. Váradi Antal érdeme, hogy 1905-ben az Akadémia állandó otthonba költözhetett, ahol hetente tarthattak előadásokat a hallgatók. Ebben, a Rákóczi út 21. számú épületben folyik ma is a színészek oktatása. Az ő szorgalmazására a hároméves

tanulmányi időből egy teljes év lett az előkészítő szakasz, amely után véglegesen döntött a tanári kar a felveendők köréről. Ez a gyakorlat 1944-ig maradt érvényben.

Várad Antal halála után Somló Sándor (1907–1916), illetve Tóth Imre (1917–1928) a Nemzeti Színház igazgatói posztját cserélte fel az Akadémia főigazgatói tisztével. Somló igazgatásával zárult le véglegesen a Paulay-korszak. Az ő idejében a tanítás módját több évtizede meghatározó s a szónoki-patetikus stílust képviselő oktatók helyett a Nemzeti Színház „modern” stílusát megtestesítő tanárok kerültek. Korszerűsödött a tananyag, de nem alakult ki egységes új oktatási koncepció.

Igazgatóságának idején tört ki az első világháború, amely megnehezítette a színészképzést is. 1919-ben kikiáltották a Tanácsköztársaságot. A proletárdiktatúra 133 napos fennállása alatt az Oktatásügyi Népbiztosság – amelyben az akkori szellemi élet olyan jelentős képviselői dolgoztak, mint például a filmesztéta-író Balázs Béla, a filozófus Lukács György, a rendező Hevesi Sándor és a magyar avantgárd kiemelkedő alkotója, Kassák Lajos – a színházak államosításának tervével együtt az Akadémia főiskolává alakítását is kidolgozta. Az akadémiai tervek nem valósultak meg, de alapját képezték az 1945-ben bekövetkező intézményi reformnak.

A fővárosban és vidéken számos magániskola működött. A neves színészek előszeretettel foglalkoztak színészi pályára készülő fiatalokkal: színiiskolát alapítottak vagy magántanítványokat fogadtak. Így például Bárdi Ödön és Góth Sándor, akik később a Színházi Intézet tanárai lettek, Pálmay Ilka, Hegyi Aranka. Horváth Zoltán az elsők egyikeként még 1892-ben nyitotta meg iskoláját, Rózsahegyi Kálmán pedig harmincnyolc évesen, 1911-ben alapította meg színészképzőjét.

Rákosi Szidié mellett Rózsahegyi Kálmán intézetét tartották számon a legszínvonalasabb magániskolaként. Az iskolaalapító így emlékezett a kezdetekre: „Találkozásom a pedagógiával úgy történt, hogy egy ügyvéd barátom feleségének nagyon szép hangja volt, és meghívták az operához, próbafellépésre. Barátom megkért, hogy tanítsam be vele a szerepet. Akkor éreztem először, milyen nagy öröm tanítani, tehetséget fejleszteni, csiszolni, és hogy mindazt, amit én küzdelmes és tanulságos művészi fejlődésem közben megtanultam – milyen öröm felhasználni – másoknak átadni. Azóta tanítok, és gyakran, ha növendékeim csüggednek, vagy nem érzik át olyan mélységes áhítattal ennek a pályának szent hivatását, mint ahogy kell, minden előírt tankönyv helyett beszélek nekik az én életemről.” Rózsahegyi nem valamilyen kidolgozott pedagógiai módszer alkalmazására törekedett, hanem saját tapasztalatait igyekezett átörökíteni. Az iskolát, mely az Andrássy úton, majd a Rózsahegyi-villa felépítése után a Tarcsay Jenő utcában működött, feleségével, Hevesi Angélával vezette. Énektanárt, balettoktatót, rendező-tanárt, művészeti korrepetitort és operaénekes-tanárt foglalkoztattak, s évente mintegy huszonöt növendéket bocsátottak ki.

A magániskolák népszerűsége sohasem csökkent, sem a sajtó támadásai, sem az Országos Színészegyesület igyekezete nem tudta háttérbe szorítani ezt a képzési formát. Az is igaz viszont,

hogy az állami színészképző intézményekben és a színészegyesület iskolájában szerzett okleveleknek sokkal nagyobb rangjuk volt, jobb ajánlólevélnek számítottak, így nem ritka, hogy a magániskolák volt növendékei igyekeztek ezeket is megszerezni.

A színészképzés intézményrendszerének kibővülése elsősorban mennyiségi, s nem minőségi változást hozott. Az igényekhez a folyamatos utánpótlás biztosítva volt, olyan pedagógiai műhely azonban sokáig nem jött létre, mely a színjátszás megújításának, a korszerű játéktípus megteremtésének bölcsője lehetett volna. A többnyire hírneves színészek vezette magániskolákban megnőtt a veszélye annak, hogy a tanítvány a mester utánzásával helyettesíti a mesterség elsajátításának feladatát.

Méltán egyedülálló az a műhely, mely Hevesi Sándor vezetésével a Thália Társaság keretében működött. A társaság vezetése tudta, hogy nem állíthatják törekvéseik szolgálatába a kialakult és megmerevedett rutinnal rendelkező színészeket, így kezdtől arra törekedtek, hogy maguk készítsék fel leendő művészeiket. Ezért iskolát alapítottak. A Thália létrejöttét követően pár soros felhívást tettek közzé: „A Thália Társaság tagjai részére drámai tanfolyamot nyit a színjátszás elméletéből és színpadi gyakorlatából. A tanfolyam hallgatói a társaság előadásain mutatják be képességüket. A tanfolyamot dr. Hevesi Sándor tartja. A részvétel díja havonként tíz korona. Jelentkezni lehet a Thália Társaságnál – Széchenyi utca 14. – naponként 3–4 óra között.” A vártnál kevesebben jelentkeztek, ezért a műkedvelő fiatalokat – Kürthy György, Bálint Lajos, Balogh Vilma – kezdő színészekkel – Dobi Ferenc, Huszár Károly, Garas Márton, Forgács Rózsi, Törzs Jenő – egészítették ki, s velük kezdte meg rövid, alig hároméves működését a Thália iskolája. A Thália Társaság – a folyamatos képzés jegyében – maga is iskolaként működött: „Mint műkedvelő kompánia alakult meg a Thália és egy szabad színésziskola lett belőle, ahol fiatal művészek közös munkára, közös tanulásra szövetkeznek, kicserélik egymás között megismeréseiket, kritizálják egymást. Alávetik magukat egy intelligens és modern rendező koncepciójának. Ezáltal hathatósan előmozdítják a színiakadémia munkáját” – írta Márkus László. A Thália iskolájának módszere tehát kifejezetten gyakorlati volt. Ez a műhely pedagógiájával nem a létező szükségletek kiszolgálására törekedett, hanem a színészképzést arra kívánta felhasználni, hogy megteremtse az új, a korszerű színházművészet alapját. Hevesi rendkívül céltudatos és felkészült pedagógus volt, az 1890-es években kritikusként tanulmányozta és elemezte például többek között Gustavo Salvini, Eleonora Duse, Ermete Zacconi színművészetét. Tanítványait naprakészen, a világszínház legfrissebb törekvéseinek ismeretében és alkalmazásával oktatta. A fiatal színészek és színinövendékek gyakorlati kiművelése során mindig az adott helyzetnek megfelelően vetette fel és vitatta meg hallgatóival a felmerülő problémákat. E kérdéseket időnként összegezte és rendszerbe foglalta, hogy a hallgatók egységben lássák a gyakorlati példákkal már megvilágított színjátszáselméletet, melyet a történeti fejlődés alapján szerkesztett meg. A Thália iskolájának tanításait rögzítette az 1908-ban megjelent *Az előadás művészete és A színjátszás*

művészete című műveiben. Hevesi az elméletet nem azért tanította, hogy a növendékek annak alapján sajátítsák el a színészmesterséget, hanem hogy a hallgatókat megismertesse művészetük technikájával, feladataival, s az elméletet mint ellenőrző eszközt kínálta számukra; hogy mindaz tudatosuljon bennük, amit a növendék a pillanatnyi ihlet hatására, ösztönösen végez a gyakorlatban. Ennek köszönhetően „a magyar színház történetében először forrt össze a legszorosabb egységbe elmélet és gyakorlat”.

Hevesi törekvéseinek kulcsszava a természetesség. Ez nála nem a valóság utánzását jelentette, hiszen hangsúlyozta: a színpad mindig a valóság illúzióját nyújtja. A színpadi naturalizmus eredményeit Hevesi is elismerte – amennyiben az bizonyos konvenciókat lerombolt –, de úgy vélte, hogy „már eljátszotta játékait”, másrészt megfogalmazta, hogy nem elég csupán rombolni, de új konvenciókat is kell teremteni. A naturalizmus túlzásaival szemben a formai sokszínűség szükségességét hirdette, mert a természetesség igényét mindig a jelen felől kívánta értelmezni, s úgy vélte, hogy „mindenfajta darabnak megvan a maga stílusa, hangja, színe”. A színészet lényegét – August Wilhelm Iffland nyomán – az emberábrázolásban ragadta meg: a színészi képesség nem más, mint a más ember lelki állapotaiba, illetve lelki folyamataiba való belehelyezkedés képessége. Hevesi a belső átélésre alapozott játékmódot igyekezett kialakítani növendékeivel; szerinte csak az ilyen alakítás lehet képes arra, hogy a néző az alak tartalmait átélje, s katarzishoz jusson.

Hevesi szerint az igazi színész nem alakít, hanem él a színpadon; átérzi az általa játszott figura érzelmeit, s ebből következik minden, amit mond és tesz. Ezzel összefüggésben az értelem és az indulat együttes fontosságát tanította, a színésznek a lelki átváltozás közben is öntudatosnak kell maradnia, képesnek kell lennie kontroll alatt tartani alakítását: „Csak az értelem nélkül való indulat, s a megindultság nélkül való értelem az, amely visszasan hat a színpadról, s ha az előbbi elragadja is az értelmetlen tömeget, a műértő szemében semmit sem jelent” – írta.

Az átélés intenzitása szerint megkülönböztette a komédiást, aki csak utánoz, nem alakít, hanem alakoskodik, a virtuózt, aki alakítás helyett személyes kvalitásait fitogtatja, és a művészt, a valódi színészt, aki az egyéniségével hat, él a színpadon és megeleveníti a szerepet. Azt is kiemelte, hogy e típusok a valóságban sohasem különülnek el ilyen mereven. A művész-színész játékának eredménye a teljes illúzió, ennek kétféle formáját különböztette meg, melyek kölcsönösen feltételezték egymást. A külső illúzió – az első pillanat illúziója – lényege, hogy a színész „igazi” élő ember benyomását keltse. Ennek tárgya a maszk – egyénített és visszafogott legyen –, a jelmez – alkalmazása a korhűséget és élethűséget ne hanyagolja el, és ne is vigye túlzásba –, valamint az alak és a hang, vagyis a színész fizikuma – melynek a kifejező ereje a meghatározó, nem eredendő milyensége. A belső művészi illúziót a színész akcióval és beszéddel teremtette meg. Hevesi a közvetlen, természetes beszédmódra ösztönzött, óvta tanítványait az énekléstől, a „kiabálástól”, mely jellegzetes hiba volt a kor színpadjain, és a deklamálástól. A pózokkal szemben az őszinte, spontán-

önkéntelennek ható megnyilatkozások alkalmazására ösztönzött. A tempó, a ritmus szerepét külön hangsúlyozta, ezek helyes használatára számtalan gyakorlatot végeztetett a növendékekkel. Igen tanulságos Hevesinek a mozgás tanítására vonatkozó megállapítása. Szerinte minden mozgásnak vannak zavaró sajátosságai, melyeket ki kell küszöbölni, az oktatás tehát annyit tesz, hogy a tanárnak le kell szoktatnia ezekről a tanítványait. A gyakorlat, a fegyelem és a türelem szerepét tartotta fontosnak e folyamatban, ezek segítségével lehet a mozgás redukcióját elérni, kerülni a felesleges, sok mozdulatot, s visszafogott, apró gesztusokból építkezni. Ebben a vonatkozásban is az átélést tekintette irányadónak, úgy vélte, hogy a mozdulatoknak a helyzetből és az adott lelkiállapotból szükségszerűen kell következniük. Azokat a gesztusokat és akciókat minősítette a legfontosabbnak és legértékesebbnek, amelyek nem illusztrálják vagy hangsúlyozzák (kiegészítik) a verbális közlést, hanem helyettesítik azt, önálló kifejező erővel bírva. Hevesi azt tartotta, hogy a nem verbális színészi eszközök – többek között – az együttes játék megteremtésében is meghatározó jelentőségűek, hiszen az éppen beszélő színész szövegére a játsszók néma gesztusokkal, mimikával reagálnak. Hevesi mindenképpen igyekezett elkerülni azt a „magyarázó gesztikulálást”, ami átélés hiányában a honi színpadokon meglehetősen elterjedt.

A Thália Társaság nem tudta maradéktalanul megvalósítani programját; 1908-ban – iskolájával együtt – megszűnt. Az előadásokban természetesen megmutatkozott a Hevesi-féle pedagógia eredménye, de nem abban a kiforrott formában, ahogyan Hevesi későbbi rendezéseiben. Rövid élete ellenére a Thália iskolája a kor legjelentősebb színésznevelő műhelye volt, innen indult útjára az új, modern játéktípus, a „lélektani realizmus”.⁴

A húszas-harmincas években az Akadémia arculatát a korszak legnagyobb hatású rendezője, Hevesi Sándor szabta meg, aki pedagógiai nézeteit és gyakorlatát az 1905-8 között működő Thália Társaságnál végzett munkája során dolgozta ki, s tapasztalatait Az előadás művészete, illetve A színjátszás művészete című művében összegezte. Hevesi egy vizsgálóelőadáson 1910-ben rekonstruált Shakespeare-színpadon játszatta A vihart, s bár a következő egy évtizedben is kötődött az Akadémiához, 1922-től, amikor a Nemzeti Színház igazgatójává nevezték ki, különösen szoros kapcsolatot alakított ki a két intézmény között. 1927-32 között tanára is volt az Akadémiának, s az ő kezdeményezésére ült össze az a bizottság, amelynek feladata az akkorra már elodázhatatlanná vált oktatási reform alapelveinek kidolgozása volt.

Az 1929/30-as tanévtől bevezetett reform azokra az elvekre épült, amelyet Hevesi két könyvében lefektetett. A színésznevelésben a természetességre, az átélésre, az értelem és indulat együttes jelenlétére, a formai sokszínűsége helyezették a hangsúlyt, újításnak számított, hogy az előkészítő évben nem kizárólagosan versek, hanem különböző nehézségű prózai szövegek alkották a

4 Magyar Színháztörténet alapján.

beszédgyakorlat anyagát. 1920-tól már heti hat órában tanították a scenikai és rendezői ismeretek című tantárgyat, de Hevesi irányításával 1929-ben színészképzésre épülő kétéves rendezőtanfolyam is indult. A rendezőoktatásnak azonban nem voltak meg a tárgyi és szervezeti feltételei, ezért csupán két évfolyam végzett.

Hevesi szellemiségének folytatója a Nemzeti Színház kiemelkedő színésze, Ódry Árpád lett, aki 1929-től tanára, 1930-37 között pedig főigazgatója volt az Akadémiának. Igazgatóságának első éveire esett a gazdasági világválság, amelynek hatása az oktatás körülményeire és a hallgatók anyagi viszonyaira is nagymértékben kihatott. Ennek ellenére Ódry is számos újítást vezetett be: a színészek is hallgatták a rendezőknél bevezetett Színpadtechnikai enciklopédia-tárgyat, az egyéni repertoár bővítésére, a szerepek kidolgozásának elősegítése céljából rendszeresítették a korrepetálást, koncentrálták az elméleti tárgyakat, s az 1932/33-as tanévben egyéves filmszínész osztály indult. A későbbiekben a filmszínészet rendes tantárgy lett.

A harmincas évek végétől a kül-, és belpolitikai események, a világháborús készülődés a Kiss Ferencnek, a Nemzeti Színház színészenek a vezetése alatt működő Akadémia életét is megnehezítette. 1944-ben, amikor Magyarország háborús színtér lett, az oktatás megszakadt. 1945-ben a 80%-ban elpusztult Budapesten roppant hamar újra játszani kezdtek a társulatok, és az Akadémia is megnyitotta kapuit. Hont Ferenc, a két világháború közti időszak baloldali magyar avantgárdjának egyik kulcsfigurája kapott megbízatást arra, hogy megteremtse az oktatás feltételeit és előkészítse az intézmény főiskolai rangra emelését.

Hont a Tanácsköztársaság idején született terveket is figyelembe véve, nagyszabású koncepciót dolgozott ki, amelynek alapján a színészképzés mellett a színpadi rendezők, a filmrendezők és operatőrök, a táncrendezők, a dramaturgok és színházelméleti szakemberek képzése is elkezdődött. Az oktató munka teoretikus háttérét színház és filmtudományi intézet, gyakorlati terepét pedig önálló színház, illetve filmstúdió szolgálta volna, ám ezek végül is nem váltak az Országos Magyar Színművészeti Akadémia szerves részévé. Széleskörű tehetségkutatás eredményeként a szegényparaszt és munkás fiatalok tucatjait iskolázták be, akik a színészi-rendezői tanulmányaikkal párhuzamosan szerezték meg középiskolai végzettségüket is. Hont irányításával az ország háború utáni újjáépítésének nagyon nehéz időszakában konszolidálódott az Akadémia működése, és teremtődtek meg a főiskolává válás feltételei, amelynek következtében 1948. január 1-jétől az intézmény Színház- és Filmművészeti Főiskola lett.

1949-ben, az egypárti kommunista uralom kialakulásakor Hont Ferencet eltávolították a főiskola éléről, így a szocialista realizmus érvényesítése jegyében végrehajtott tantervi változtatásokat már nem ő vezette be. Az oktatás alapja minden szakon a Sztanyiszlavszkij-rendszer lett, az elméleti tárgyak egy részét ideológiaiak váltották fel, de a gyakorlati képzés nem kapott kellő hangsúlyt (ez különben a színészképzést kezdettől fogva jellemezte). Ugyanakkor kiváló tanárok sora

kezdett tanítani. A filmrendező-képzést Radványi Géza indította el, s Illés György közel fél évszázadon keresztül nevelte azokat a világszerte elismert művészeket, akik teljesítménye fémjelzi a magyar operatőriskolát. A színészeket a Nemzeti Színház kiváló rendezője, a nagyszerű pedagógus, Gellért Endre oktatta, a rendezőket a Nemzeti igazgatója, Major Tamás. Háty Gyula, író vezette a dramaturgosztályokat. A táncrendező szak néhány év után átalakult, mert a néptáncmozgalom országos kiteljesedése miatt elsősorban és nagy számban táncpedagógusokra volt szükség, tehát 1957-ig ezeket képezte a főiskola.

Az 1956-os forradalom sem az oktatás menetében, sem tartalmában nem okozott gyökeres változást. Simon Zsuzsát (1950-56) Olty Magda, a Nemzeti Színház neves színésznője (1957-61) váltotta fel a főigazgatói székben. 1958-ban megnyílt a harmincas évek legendás tanáráról, Ódry Árpádról elnevezett színház, s ezzel egy csaknem százéves vágy teljesült: a színházi képzést önálló színház szolgálja. A filmesek egy kápolnából átalakított stúdióban dolgozhattak, s tantermeik egy palotában kaptak helyet. A hatvanas-hetvenes években kezdte pályáját az a filmes generáció, amelynek tagjai megalapozták a magyar filmgyártás sikereit, s akik olyan mesterektől tanulhattak, mint Makk Károly, Máriássy Félix vagy Herskó János.

A hatvanas-hetvenes évek színész és színházi rendezőképzését is kiváló mesterek sora biztosította. Mindenekelőtt Nádasdy Kálmán, aki többek között a Magyar Állami Operaház főrendezője és igazgatója, a Nemzeti Színház rendezője volt, s 1950-től generációkat tanított. 1964-től egy évtizeden át a főiskola rektori posztját töltötte be. Az ő igazgatása alatt, 1971-ben lett a főiskola egyetemi jellegű intézmény, ugyanebben az évben új szakok indultak: a színházelméleti mellett a televíziós rendező és operatőr szak. Az ő vezetői egyénisége integrálta az akkori színházi élet legkiválóbb rendezőiből – Várkonyi Zoltán, Major Tamás, Ádám Ottó, Vámos László, Pártos Géza, stb. – álló tanári kart.

1974-79 között Várkonyi Zoltánt, a Vígszínház igazgatóját választották rektornak, aki számos intézkedést tett annak érdekében, hogy az oktatásban az elmélet és gyakorlat aránya egészségesebb legyen, megteremtette a televíziós szakemberoktatás technikai bázisát, illetve a színészutánpótlás biztosítása érdekében közreműködésével és közbenjárására indították be a drámatagozatos gimnáziumi osztályokat, s még ő készítette elő, hogy 1979-ben sok éves kihagyás után folytatódhasson a dramaturgképzés.

A nyolcvanas években mind a színházi, mind a filmes-televíziós szakmában nőtt a szakemberigény, ezt a főiskola Simó Jenő (1979-87) és Kazimir Károly (1987-90) rektorok irányítása alatt végzett feszített munkával, több és nagy létszámú osztályok indításával igyekezett kielégíteni.

Az 1989-90-es politikai rendszerváltást követően a diákok kezdeményezésére Babarczy László rektorságának idején (1990-94) felgyorsult a főiskolai reformok kidolgozása és bevezetése. Ez mindenekelőtt a filmes képzésben hozott látványos eredményeket, mert egyrészt a szakmai

kereslethez igazodva olyan új szakokat indítottak, mint producer, televíziós szerkesztő-riporter és műsorvezető, másrészt bevezették a kétszintes oktatást, illetve a rendezők, operatőrök, vágók és producerek együttes, komplex oktatási formáját. A színész és rendező főtanszakot összevonták, létrehozták az elméleti tanszéket, az ideológiai tárgyakat törölték, s megkezdődött a drámapedagógusok képzése.

1994-től 2001-ig Huszti Péter, színész-rendező, főiskolai tanár töltötte be a rektori tisztséget. Első intézkedéseinek egyike a fölvételi vizsgák gyakorlatának megújítása volt, eszerint a jelöltek a harmadik fordulóban leendő osztályvezető tanáruk irányításával egyhetes közös felkészülésen adnak számot képességeikről, ami után a pályaalakomasságról biztosabb döntést lehet hozni.

Huszti sokat tett azért – írja összefoglalójában az SZFE -, hogy az intézmény nemzetközi kapcsolatai szélesedjenek. Egyrészt nemzetközi workshopokat rendezett, amelyeken a világ minden részéről érkeztek főiskolások és egyetemisták, másrészt rendszeressé tette a környező országokban magyar nyelven képező színházi főiskolák közötti oktatási együttműködést. Az ő rektorságának idején váltak rendszeressé a kétévente megtartott nemzetközi operatőr-workshopok, 1995-ben kezdődött meg a bábszínészoktatás, illetve 1996-tól a filmeseknek a digitális technika előnyeit kihasználó oktatási reformja – amelynek kidolgozása Simó Sándor nevéhez fűződik –, valamint 1997-ben indult a színházi és 1999-ben a filmes Doctor of Liberal Art (DLA) iskola.

2000. január 1-jétől az intézmény egyetemi címet kapott. Majd 2020 nyarától, nem kevés társadalmi és politikai felháborodások, botrányok közepette alapítványi modellben működteti az állam a felsőfokú színészképzést a Vas utcában.⁵

5 In.: Nánay István: Tanodától – egyetemig. Az intézményes magyar színház- és filmművészképzés száznegyven éve. Színház- és Filmművészeti Egyetem, Budapest, 2005. - SZFE.hu – az intézmény története alapján. Utolsó letöltés dátuma: 2020. november 05. Link itt: <https://szfe.hu/az-egyetem-tortenete/>

Summary

The training of Hungarian actors from the Austro-Hungarian Compromise (1867) to present days is discussed in the following study. The study does not deal with the subject with its entirety as studios, associations and private lessons also did trainings in addition to institutional education helping Thalia's priests over the almost 200 years. However, we endeavour to present the most important moments.

Felhasznált irodalom

Magyar Színháztörténet. - www.mek.oszk.hu . Utolsó letöltés dátuma: 2020. november 05. Link itt: <https://mek.oszk.hu/02000/02065/html/2kotet/74.html>

Nánay István: Tanodától – egyetemig. Az intézményes magyar színház- és filmművészképzés száznegyven éve. Színház- és Filmművészeti Egyetem, Budapest, 2005. - SZFE.hu – az intézmény története alapján. Utolsó letöltés dátuma: 2020. november 05. Link itt: <https://szfe.hu/az-egyetem-tortenete/>

Wikipedia.org

Pesti Sarolta
Múzeumpedagógus
Koszta József Múzeum, Szentes

Láss a szíveddel - szemléletformáló kiállítás-látogatás a Koszta József Múzeumban

Rezümé

Az alábbi cikkben bemutatásra kerül a szentesi Koszta József Múzeum állandó kiállítása autizmusbaráttá formálásának szakmai lépései: a szenzoros érzékenyítő programnak, az autizmusbarát tájékoztató füzet szerkesztési elveinek és az azzal szoros összhangban lévő kék útvonal tervezésének ismertetése.

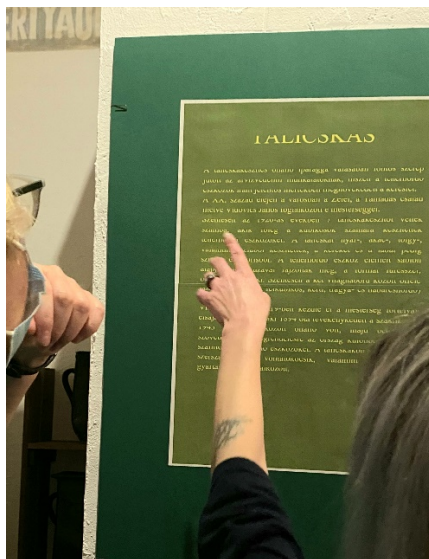
„A családokat és a közösségeket is támogatnunk kell abban, hogy olyan környezetet tudjanak biztosítani az autizmuspektrum-zavarral élő személyeknek, amelyben megfelelő életet élhetnek, és képességeiket kiteljesíthetik.”¹

A Koszta József Múzeum 2021. november 9-én, az Múzeumok Őszi Fesztiválja keretén belül szemléletformáló programot szervezett, melynek célja az volt, hogy megmutassa minden érdeklődő felnőtt számára a speciális igényű emberek látásmódját tapasztalatszerzésen keresztül, autizmus szakos gyógypedagógus segítségével.

Az érzékenyítő program első részeként a mesterségeket bemutató állandó kiállításunkat alakítottuk át oly módon, hogy a speciális igényű emberek számára zavaró tényezőket

1 Autizmuspektrum-zavar azonosítás, megértés, beavatkozás
Az Autism Europe hivatalos kiadványa
https://aosz.hu/wp-content/uploads/2014/07/ae_ae.pdf
letöltés ideje: 2021. 11. 25. 10:00

felnagyítva, eltúlozva hang-, fény- és illathatásokat generáltunk, és ezeken a hatásokon keresztül más szemszögből mutattuk meg a kiállítást neurotipikus embereknek. A kiállítási szövegeket eltorzítva jelenítettük meg, így tapasztalhatták meg a látogatók, hogy az olvasásban akadályozott embereknek milyen nehézségekkel kell megküzdeniük. A kiállítás megtekintését követően kérdéseket tettünk fel a látogatók számára. A válaszokból azt a következtetést vontuk le, hogy a zavaró hatások miatt a kiállítás sok részletét nem vették észre a résztvevők.

(1. kép)

Ezt követően a látogatók az autizmus specifikus szempontok alapján újra strukturált *Legelők, szántók, vadzizek* című állandó kiállításunkat tekinthették meg, ahol a szentesi ember 150-200 évvel ezelőtti életmódjával, munkakörülményeivel ismerkedhettek meg, valamint bepillantást kaptak az itt élő népesség mindennapjaiba a halászat és az állattartás eszközeinek bemutatásán keresztül. A szántóföldi gazdálkodás mellett a bolgárkertészet rövid történetébe, valamint a szőlőművelés alapjaiba is betekintést nyújtott a néprajzi kiállítás. A meglévő tárlat átformálásának célja volt, hogy a kiállítás olyan személyek számára is elérhető és érthető legyen, akik másképpen tudják feldolgozni a külvilágból érkező információkat és hatásokat, különös tekintettel az autizmus spektrumzavarral élő gyerekekre és felnőttekre.

Az autizmussal élők számára problémát jelent az információáradat lépcsőről lépésre történő feldolgozása, a struktúra önálló megteremtése. Számukra egyszerűsített sémák, rajzok, követhető jelzések, valamint rövid ismertető anyagok kihelyezése adja azt biztonságot, amin keresztül a kiállítást végig tudják járni és így teljes egészében megtekinteni.

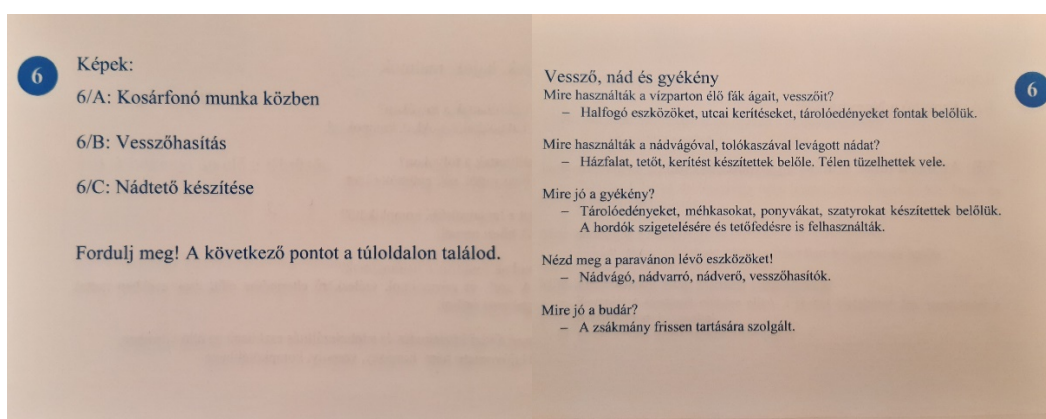
A szemléletformáló programhoz kapcsolódóan a kiállítási tér akadálymentesítése során autizmus specifikus szempontokat vettünk figyelembe. Az akadálymentesített térben a tér

strukturálását a megálló pontok kijelölésével valósítottuk meg. A szenzoros védelem jegyében figyeltünk a hangot adó felületek hangerősségének szabályozottságára, valamint igény esetén a fény mennyiség szabályozását is tekintetbe vettük. A látogatók a padlóra és a falakra rögzített egyszerű, számozott jelzéseket követve tudnak tájékozódni a kiállított tárgyak, eszközök között.

(2. kép)

Akadálymentesítésként a tárlatot vezetősegédlettel, leegyszerűsített tartalommal láttuk el, így a speciális igényű emberek számára is könnyebben értelmezhetővé, élvezhetővé és nem utolsó sorban végig járhatóvá vált a kiállítás. A kék matricás jelekkel szorosan összefüggő vezetőfüzet egyszerű, rövid ismertetőivel, magyarázó szövegeivel segíti a tájékozódást térben és időben, az érintett személyek önállóságának biztosítása mellett vizuális támpontként a megértést segítve.

(3./a és 3./b kép)

A kék matricákkal és vezetőfüzettel frissített kiállítás az érzékenyítő programot követően is bárki számára elérhető a mindennapi múzeumlátogatás során, hiszen a struktúra teremtés nem

csak az autizmussal élőknek jelent tájékozódás béli segítséget, hanem minden látogató számára biztosítja azt a lehetőséget, hogy eljusson hozzá az információ.

Az Autism Speaks 2010-es figyelemfelhívó kampányának része a középületek kék megvilágítása volt, és habár az évek során az autizmus szervezetek logói sokszínűek lettek - utalva a spektrumra -, a kék szín viselése az autizmus világnapján kezd egyetemessé válni. Ma már talán nem is az autizmus létezésére kell felhívni a figyelmet, hiszen a köztudatba egyre inkább beépül a fogalom, ám szemléletformálásra minden téren nagy hangsúly kell fektetni a pontos értelmezés és a megfelelő támogatás érdekében.²

Az akadálymentesítés csak akkor tud megvalósulni, ha tisztában vagyunk a speciális igényekkel. Kiállításunk átszervezését több hónapon át tartó felkészülés előzte meg, amiben autizmus szakos gyógypedagógus volt segítségünkre: elméleti ismeretek átadása mellett gyakorlati szempontokra is felhívta a figyelmünket. A szakemberrel szorosan együttműködve, lépésről-lépésre alakítottuk ki a kiállítás akadálymentesítését.

A szemléletformáló tevékenységek célja, hogy megismertessük a sajátos világot egy speciális szemüvegen – szempontrendszeren keresztül. A szemléletformáló alkalmak nyújtanak lehetőséget a sajátos világba való betekintésre.

2 Miért kék?

<https://marsalapitvany.hu/miert-kek/>

letöltés időpontja: 2021.11.25. 13:05

Summary

The article above presents the professional steps of transforming a permanent exhibition of Koszta József Museum's into an autism-friendly one. The essay also describes the editing principles of the sensory sensitization program, the autism-friendly information booklet and the design of the „blue tour” connected to the booklet.

Irsai Farkas László

Főszerkesztői jegyzet -

A Koszta József Múzeum munkatársainak, kutatóinak eddig megjelent publikációi 2018 és 2021 között

Harmadik esztendeje publikál a Koszta József Múzeum tudományos hírmondójában, a Bonus Nuntium folyóiratában közleményeket. Valljuk meg, a mai időkben írni, kutatni, tudományos közleményeket a nagyérdemű elé tárni nem kis feladat.

Minden időben, az antik kortól máig zaklatott és vágató, mind untalanul nyughatatlannak írják és írták a szerzők a mindenkori jelent. Minden korszak a múltra vágyakozott sandítva. Ácsingózva könnyebbnek, átláthatóbbnak rajzolták, festették mondataikban az elmúltat, szembe állítva a kérges hétköznappal. Ma sincs máshogy: Régmúlt időkben bizonyosan könnyebb volt írni, olvasni, a kíváncsiság furdalta „kutatói szemüvegen” keresztül vizsgáldni tudományban, művészetben, egyén és közösség esztétikai kapcsolódásában kutakodni mint most, amikor óráról-órára változik a világ, sorsok vesznek, vagy nemzetek épülnek a romokból, hamuból egyéni zsenialitások kápráztatnak, vagy az Olümposzról csillagok zuhannak a mélybe egy szempillantás alatt. Gyors lett a világ, szélesebb és követhetetlen. Pontosan ezek okból – is! – fontos lehet társadalmi tevékenységünk, a muzeológia. A megőrzés, a szellemi-lelki értékek, hagyományok raktározása és közvetítése a jövő generációinak.

És ezért vettük magunknak azon bátorságot is, hogy a jövőnek megőrizzük tevékenységünket, hogy ne legyen illékony, legyen maradandó a ma oly népszerű csatornán, a világhálón. Online tudományos folyóiratunkban már számos kutató publikált. Válogatásul most közreadjuk munkatársaink, kutatóink (Koszta József Múzeum) eddig megjelent publikációit, 2018-tól napjainkig, amelyek a Folyóiratunk szerkesztőségének megalakulásától mostanáig itt, ezen Lap hasábjain, vagy más szaktudományi és közérdekű sajtótermékben megjelentek (MTMT).

Dr. Kádár Zoltán PhD.

Kultúrkritika a 20. században, különös tekintettel a mozgókép és a rádió szerepére. BONUS NUNTIUM. 2020:1. pp. 81-93. (2020)

Dr. Mód László PhD.

"Napi foglalkozásom a Ménesi Vinczellér iskolába" Smíri Elek munkanaplója. Szeged, SZTE Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Néprajzi Múzeum (2021) társszerző: Simon, András

"Fogadd a koronát...". Ünnepek és válság, hagyományok és reformkoncepciók. Szeged, Solymossy Sándor Egyesület, MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport (2021), 424 p. társszerkesztők: Glässer, Norbert; Varga, Norbert; Zima, András; Beke, Zsolt

Körkérdés: Hozzászólás: Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék. MÚZEUMCAFÉ - A MÚZEUMOK MAGAZINJA 86: 2021/6. november-december pp. 41-43. , 3 p. (2021) társszerző: Simon, András

IV. Károly trónralépésének helyi percepciói. In: Glässer, Norbert; Mód, László; Varga, Norbert; Zima, András; Beke, Zsolt (szerk.): "Fogadd a koronát...": Ünnepek és válság, hagyományok és reformkoncepciók Szeged, Solymossy Sándor Egyesület, MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport (2021) 424 p. pp. 189-198., 10 p.

A munkások strandjától a „Sárga” üdülőtelepig. Adalékok a tiszai fürdőkultúra változásához. KORALL. TÁRSADALOMTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT 84 pp. 81-103., 23 p. (2021)

Pardy István életútja és munkássága. BONUS NUNTIUM 2 pp. 16-27., 12 p. (2021)

A rekesztő halászat építményei a Tisza-Maros közben. ETHNOGRAPHIA 132: 2 pp. 247-265., 14 p. (2021)

Elmúlt nyarak, sárgái emlékek. Adatok egy szegedi hullámtéri üdülőtelep kialakulásához. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN pp. 31-35., 5 p. (2021)

Lokalna upotreba lekovitih biljaka u Vojvodini i južnim delovima Panonske nizije. Újvidék, Stamparija Feljton (2020) 72 p. társszerzők: Margóczy, Katalin; Gellény, Krisztina; Cseh, Viktória; Simon, András; Hohmann, Judit; Háznagyné, Radnai Erzsébet; Hajdú, Zsuzsanna et al.

Local use of herbs in Vojvodina and South Great Plain. Újvidék, Stamparija Feljton (2020) 77 p. társszerzők: Margóczy, Katalin; Gellény, Krisztina; Cseh, Viktória; Simon, András; Hohmann, Judit; Háznagyné, Radnai Erzsébet; Hajdú, Zsuzsanna et al.

Gyógynövények helyi használata a Vajdaságban és a Dél-Alföldön. Újvidék, Stamparija Feljton (2020) 72 p. társszerzők: Margóczy, Katalin; Gellény, Krisztina; Cseh, Viktória; Simon, András; Hohmann, Judit; Háznagyné, Radnai Erzsébet; Hajdú, Zsuzsanna et al.

Changes in Pumpkin Seed Oil Production and Local Communities. Examples from the Hungarian-Slovenian Borderland. ACTA ETHNOGRAPHICA HUNGARICA 65: 2 pp. 433-451., 20 p. (2020)

Muskovics Andrea Anna: Gazdasági stratégiák a Duna természeti viszonyai között. Pócsmegyer gazdálkodása a XIX. századtól napjainkig: Pócsmegyer, Zöldszigeti Kör Polgári Kulturális Egyesület, 2019. 159 p. ETHNOGRAPHIA 131: 3 pp. 556-557., 2 p. (2020) könyvismertetés

A szentesi evangélikusok kapcsolatai az egyházi anyakönyvek tükrében (1821-1895). BONUS NUNTIUM 3 pp. 51-72. , 21 p. (2020)

Kálmány Lajos munkássága a sajtó tükrében. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 32: 5-6 pp. 44-49., 6 p. (2020)

Megszentelt határ II.: Út menti és temetői keresztek. Derekegyház, Nagymágocs, Szegvár, Fábiánsebestyén Szentes, Szentes Városi Könyvtár (2019), 68 p. társszerző: Major, Anna Edit

A pálinkafőzés mint helyi tudás a Muravidéken: Példák Domonkosfa és Hodos környékéről VASI SZEMLE 73: 3 pp. 291-307., 17 p. (2019) társszerző: Simon, András

"A Border that Divides and Connects": Monuments and Commemorations on the Slovenian-Hungarian Borderland. TRADITIONES 48: 1 pp. 101-116., 16 p. (2019)

"...botránkoztatónak lenni találtatván...": Lakodalmi rendtartások Kiskundorozsmáról. In: Bali, János; Bárh, Dániel; Deáky, Zita; Vámos, Gabriella (szerk.): Kövek, fák, források: Tanulmányok Mohay Tamás hatvanadik születésnapjára Budapest, ELTE BTK Néprajzi Intézet (2019) 599 p. pp. 242-248., 7 p.

Szemponok a szüreti fényképek értelmezéséhez. Esettanulmány Csongrádról. In: Jakab, Albert Zsolt; Peti, Lehel (szerk.): Aranymadár: Tanulmányok Tánzos Vilmos tiszteletére Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság (KJNT), BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Intézet, Erdélyi Múzeum Egyesület (EME) (2019) 1,056 p. pp. 493-501., 8 p.

Solymossy Sándor közéleti tevékenysége Szegeden. In: Mód, László; Simon, András (szerk.): Emlékező írások Solymossy Sándorról. Szeged, Solymossy Sándor Egyesület, (2019) pp. 23-28., 6 p.

Emlékező írások Solymossy Sándorról. Szeged, Solymossy Sándor Egyesület (2019), 50 p.
társszerkesztő: Simon, András

Az 1945-ös földreform hatása Csongrád megye szőlő- és bortermelésére. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 3 pp. 43-46., 2 p. (2019)

Adatok a padlizsán magyarországi (szentesi és szegvári) elterjedéséhez. BONUS NUNTIUM 4 pp. 32-40., 9 p. (2019)

Wine Patron Saints in Transition. (Hungarian Examples). In: Marie, Skarpova et al. Patron Saints and Sainly Patronage in early Modern Central Europe Prague, Trivium (2019) 369 p. pp. 109-123., 15 p.

Hungarian vineyard landscapes in transition: A case study from the Lake Balaton. BALTIC WORLDS 4 pp. 41-45., 5 p. (2019)

Tiszai óriásharcsák az 1920-as, 1930-as évek fordulójáról. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 12 pp. 16-19., 5 p. (2019)

A Kárpát-medence borvidékei. Várpalota, Magyarország: Kárpát-medence Intézet (2019), 56 p.
társszerző: Simon András

A hanyatlás kora, változások a 20. század második felében. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 31 6 pp. 42-45., 4 p. (2019)

Pesthy Pál szőlészeti-borászati felügyelő munkássága. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 4 pp. 10-11., 2 p. (2019)

|
A szegedi borok sikerei az 1940-es évek második felében. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 5 pp. 48-50., 3 p. (2019)

|
"A homoki borok királya". Pusztamérges szőlei és borai a 20. század első felében. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 2 pp. 6-11., 5 p. (2019)

„Gyümölcs a lélek és a test tisztasága”. Herczeg István, szegedi szőlész-gyümölcsész olimpikon. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN pp. 6-8., 3 p. (2019)

A Nagy Háború hatása a mindennapok kultúrájának változására. Szeged, Magyarország: SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport (2018) 568 p. társzerkesztő: Glässer, Norbert

Complex Ethnographic Research Methods for the Study of Protected Areas and Border Communities at the Slovenian-Hungarian Border. ACTA ETHNOGRAPHICA HUNGARICA 63 : 2 pp. 471-500., 30 p. (2018) társszerzők: Ispán, Ágota Lídia; Babai, Dániel; Ulicsni, Viktor; Mészáros, Csaba

Országos borvásárok Szegeden. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 5 pp. 15-18, 4 p. (2018)

A szegedi nép etnográfusa. Kovács János emlékezete. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 2 pp. 39-41., 3 p. (2018)

A homoki borok vetélkedése. Szőlészeti-borászati kiállítások Szegeden (1876-1914). SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN. 2 pp. 10-14., 5 p. (2018)

Mozaikok a makói szőlő és bortermelés történetéből. MAKÓI JÓZSEF ATTILA MÚZEUM ÉVKÖNYVE 2 pp. 338-349., 12 p. (2018)

Néprajzi kutatások a Muravidéken. In: Keményfi, Róbert; Bartha, Elek; Marinka, Melinda (szerk.) Regionális néprajzi kutatások a Kárpát-medencében. Debrecen, Debreceni Egyetem, Néprajzi Tanszék (2018) pp. 78-96., 14 p.

Gerle Imre: Homoki szőlőmivelésünk jövője. Mórahalom, Alsótanya Kulturális, Művelődési és Turisztikai Egyesület (2018)

Párhuzamos emlékezetek. 1956 ünneplése Szentesen. In: Barna, Gábor; Taupert, Dóra (szerk.): Emlékező rítusok és ünneplés. Évfordulók, jubileumok, szent évek. Szeged, MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport (2018) pp. 22-31., 10 p.

Magyarkák, kadarkák, kövidinkák. Szeged város szőlő- és bortermelése (1880-1914). Szeged, SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék (2018) 315 p.

"az alföldi szőlősnép a tőkét gyümölcsfával tarkázza". Gyümölcstermesztés a szegedi határban. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 12 pp. 11-14., 4 p. (2018)

Állami borpince építése Szegeden. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 11 pp. 8-11., 4 p. (2018)

Szüreti ünnepek és multságok Szegeden. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 10 pp. 40-43., 3 p. (2018)

Szeged város szőlőhegyi szabályrendelete. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 9 pp. 27-29., 3 p. (2018)

Az első világháború muzealizálása egy vidéki múzeum példáján. In: Glässer, Norbert; Mód, László (szerk.) A Nagy Háború hatása a mindennapok kultúrájának változására Szeged, SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport (2018) 568 p. pp. 536-550., 15 p.

Gazdálkodás egy szatymazi birtokon. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 7-8 pp. 77-80., 4 p. (2018)

Borhamisítások Szegeden. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 6 pp. 20-24., 5 p. (2018)

|

Ormódi Béla szegedi bankár és a homoki szőlőtelepítések. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 4 pp. 9-12., 4 p. (2018)

|

A terepmunka lehetőségei a borglobalizáció világában. ETHNO-LORE. A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA NÉPRAJZI KUTATÓINTÉZETÉNEK ÉVKÖNYVE 34 pp. 259-276., 17 p. (2018) társszerző: Simon, András

Hogyan szolgálhatja a néprajz tudománya a régészetet, s viszont? HATÁRTALAN RÉGÉSZET 1 pp. 86-89., 4 p. (2018) társszerző: Simon, András

Heinrich József, szőlészeti-borászati felügyelő munkássága. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 3 pp. 14-17., 4 p. (2018)

A homoki bor már nem buczkai vinkó. A Csongrádi borvidék szőlei, borai. AGROFÓRUM - A NÖVÉNYTERMESZTŐK ÉS NÖVÉNYVÉDŐK HAVILAPJA 2 pp. 184-186., 3 p. (2018)

|

A fene rossz pora, a penészharma és más nyavalyák: Szőlőbetegségek és kártevők a Szeged környéki szőlőkben. SZEGED. A VÁROS FOLYÓIRATA. VÁROSTÖRTÉNETI ÉS KULTURÁLIS MAGAZIN 1 pp. 16-20., 4 p. (2018)

Orbán-napi borünnep - das neue Urbanfest im revitalisierten Weinkellerdorf von Hajós in europäischer Perspektive. In: Csilla, Schell; Michael, Prosser-Schell; Bertalan, Pusztai (szerk.) Re-Invention of Tradition in Ostmitteleuropa nach 1990 : Neue, „gefundene“ und revitalisierte Feste mit Schwerpunkt auf Ungarn New York (NY), Amerikai Egyesült Államok, Münster, Waxmann Verlag GmbH (2018) 257 p. pp. 39-75., 37 p. társszerzők: Prosser-Schell, Michael ; Simon, András

Különvonaton: A vasút szerepe a vallási életben és a turizmusban . In: Barna, Gábor; Gyöngyössy, Orsolya (szerk.) Szeged, SZTE BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport, (2017) pp. 105-118., 14 p.

Dr. Nátyi Róbert PhD.

Nátyi Róbert: Végtelen, változó, örök színjáték. Dante hatása a kortárs Magyar képzőművészetben. In: D. Udvary Ildikó-Nátyi Róbert (szerk.): Dante Univerzuma. Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete, 2021. 9-11.

Nátyi Róbert: Sárkány Győző misztikus víziói. Élet ÉS Irodalom, 2021. LXV. 5.

Nátyi Róbert: Bánszky Sándor Rue de Vaugirad 95. alatti műterme.: Egy magyar avantgárd kolónia élete Párizsban (1913-1914). In: Hegedűs, Anita; Medgyesi, Konstantin (szerk.) MUKUCSOM Múzeumi Kutatások Csongrád-Csanád Megyében 2021. Program- és absztraktkötet. Móra Ferenc Múzeum, Szeged 2021. 31.

Nátyi Róbert: Különös találkozások, kiterjedt horizontok. A MAOE kiállítása. Új Művészet, 2021. október. 44-47.

Nátyi Róbert: A XLI. Szegedi Nyári Tárlat elé. In: Nátyi, Róbert (szerk.) XLI. Nyári Tárlat. : 41 st. Summer Exhibition. Szegedi Nemzeti Színház, Szeged, 2021. 9-11. 142. p.

Nátyi Róbert: Táguló horizontok. In: D., Udvary Ildikó (szerk.) Horizont. Budapest, Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete, 2021. pp. 12-14. , 3 p.

Nátyi Róbert: 25 éves a Ceredi Művésztelep. in. Ceredi művésztelep-Art Colony Cered-Kunstkolonie Cered 2016-2020. (szerk. Fürjesi Csaba). Ars Longa Művészeti Egyesület-Ceredi Nemzetközi Művésztelep, 2021. 18-26. (ISBN: 978-615-81887-0-8)

Nátyi Róbert: Öko-média-művészet Ceredről nézve. in. Ceredi művésztelep-Art Colony Cered-Kunstkolonie Cered 2016-2020. (szerk. Fürjesi Csaba). Ars Longa Művészeti Egyesület-Ceredi Nemzetközi Művésztelep, 2021. 150-152. (ISBN: 978-615-81887-0-8)

Nátyi Róbert: "Lét-közeli" művészet.: Szabados Árpád festészetéről vázlatokban. In: Szabados Árpád. Nátyi Róbert; Sinkó István (szerk.) Szeged, Szegedi Szabadtéri Játékok, 2020. 55-72.

Nátyi Róbert: Vásárhely "újrátöltve". A 67 Vásárhelyi Őszi Tárlat elő. 67. Vásárhelyi Őszi Tárlat. Autumn Exhibition of Vásárhely: Hódmezővásárhely, Magyarország : Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ, 2020. 4-13. (ISBN: 9789637379734)

Nátyi Róbert: "Csak a legutóbbi időben kezdtem igazán pingálni": Tornyai János stílusának, modernizmusának gyökerei. In: Nátyi, Róbert; Tóth, Károly; Nagy, Imre - Nagy, Imre (szerk.) Tornyai: Tanulmányok Tornyai János (1869-1936) születésének 150. évfordulója tiszteletére. Tornyai János Múzeum, Hódmezővásárhely, 2020. 64-115.

Nátyi, Róbert: Szeged képzőművészete a XX. század első felében európai fókuszról. (Hegedűs, Anita; Medgyesi, Konstantin szerk.) A szegediség változásai. Szeged, Móra Ferenc Múzeum, 2020. 204 p. 50-85.

Nátyi Róbert: Adalékok egy baráti és szellemi kapcsolat margójára Vinkler László: Kerényi Károly portréja kapcsán. Veritatis Imago, tudományos, muzeológiai, kulturális folyóirat 2020. (2019/2-2020/1). 40-48.

Nátyi Róbert: Egy „gondtalan kis virág”. A Szegedi Kis Kalendárium (1930-1938) vázlatos története. SZEGED: A VÁROS FOLYÓIRATA: VÁROSTÖRTÉNETI, KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI MAGAZIN, 2020. január, 31-39.

Nátyi Róbert: Két szegedi grafikus, Buday György és Vadász Endre kapcsolata. Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged, 2019. 413-424.

Nátyi Róbert: Vinkler László: Kerényi Károly portréja. Adalékok egy baráti és szellemi kapcsolat margójára. Múzeumi Kutatások Csongrád Megyében (MUKUCSOM). Program- és absztrakt kötet. (szerk. Hegedűs Anita-Medgyesi Konstantin). Móra Ferenc Múzeum, Szeged, 2019. 79. (ISBN 978-963-9804-63-0)

Nátyi Róbert: Hérics Nándor. Hungart, 2019. (ISBN: 978-615.81065-3-5)

Nátyi Róbert: „Én csak egy reneszánsz kismester szeretnék lenni”. Adalékok Zoltánfy István művészetéhez. SZEGED: A VÁROS FOLYÓIRATA: VÁROSTÖRTÉNETI, KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI MAGAZIN, 2019. november. 3-11.

Nátyi Róbert: „A lista mámora”. A MAOE Dimenziók című kiállításához. in. <http://tizzatajonline.hu/?p=125738>

Nátyi Róbert: Határok nélküli művészet. Dimenziók. Kiállítási katalógus. D. Udvary Ildikó (szerk.). Budapest: Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete, 2019. 10-12. (ISBN: 978-615-5630-09-5)

Nátyi Róbert: Alfons Mucha (1860-1939). A szecesszió vonzásában. (Szerk. Bozsó-Loránd-Nátyi). Kecskemét Város – Bozsó Gyűjtemény Alapítvány, 2019. 4-11. (ISBN 978-615-81361-0-5)

Nátyi Róbert: „Navigare necesse est...”. Gondolatok a XL: Nyári Tárlat elé. 100 kortársad képzőművészete. Contemporaries: 100 artists and artworks. XL. Nyári Tárlat. (szerk. Herczeg Tamás-Nátyi Róbert). Szegedi Szabadtéri Játékok, 2019. 9-11. (ISBN 978-615-80923-4-0)

Nátyi Róbert: „... most kell nekifogni, különben elfut az idő...” Murális törekvések Vinkler László festészetében (1936-1943). Tudomány, oktatás, kultúra a két világháború közötti Magyarországon. (Szerk. M. Pelesz Nelli). Radnóti Szegedi Öröksége Alapítvány, Szeged, 2019. 278-302. (ISBN 978-615-00-4685-3)

Nátyi Róbert: „Hajnal előtt a legnagyobb a sötétség”. Papageorgiu Andrea festészetéről. 4-8., 84. pp. In. Hajnal előtt a legnagyobb a sötétség. Papageorgiu Andrea kiállításának katalógusa. 2019. március 29-május 12. Alföldi Galéria, Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ, Hódmezővásárhely, 2019. (ISBN 978-963-7379-6-4)

Nátyi Róbert: Klimkovics Ferenc Salamon és Szent László kibékülése Szent István sírjánál 1083-ban című képéről. VERITATIS IMAGO tudományos, muzeológiai, kulturális folyóirat. 2019/1. 27-31.

Nátyi Róbert: „Írásvédett”. Darázs József, Kóthay Gábor és Sejben Lajos kiállításáról. SZEGED: A VÁROS FOLYÓIRATA: VÁROSTÖRTÉNETI, KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI MAGAZIN, 2019. 3. szám. 47-49.

Nátyi Róbert: Vinkler László: Sík Sándor portréja. Szeged, 1942. Hitre, tudásra: A piaristák és a magyar művelődés II. Piarista Rend Magyar Tartománya, Budapest, 2019. 187-189.

Nátyi Róbert: „Személyes teljesítményednek megfelelő elismerést szerezni – ez mindenki dolga”. Aba-Novák Vilmos és Buday György szegedi kapcsolata. TISZATÁJ, 2019. 3. 116-120.

Nátyi Róbert: Térszemlélet, szimbolikus térképés Aknay János festészetében. In. Égi és földi geometria (szerk. Dr. Nátyi Róbert). Regionális Összművészeti Központ, Szeged, 2019. 81-98. (ISBN: 9786158092333)

Nátyi Róbert: Endre Béla (1870.1928). Tornyai János Múzeum, Hódmezővásárhely, 2018. 288.p. (ISBN 978-963-7379-58-1)

Nátyi Róbert: „Kíváncsi vagyok, mikor és hol lesz nekem még oly szép és jó az életem, mint most volt ez az év itten?!” Buday György római időszaka. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged. 2018. 223-234.

Nátyi Róbert: Széljegyzetek a Leltár 2018 című kiállításhoz. LELTÁR 70 – 2018. A 70 éves Rajz-Művészettörténet Tanszék jubileumi kiállítása. Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási kiadó, 2018. 7-9. (ISBN: 978-615-5946-03-5)

Nátyi Róbert: A metafizika és a szabadság illúziói. A Ceredi Nemzetközi Kortárs Művésztelep bemutatkozása Rómában. ÚJMŰVÉSZEZET, 2018. november, 42-43.

Nátyi Róbert: Ifj. Vastagh Görgy II. Rákóczi Ferencet ábrázoló lovasszobra. A művész születésének százötvenedik évfordulója alkalmából. Szeged: a város folyóirata: várostörténeti, kulturális és közéleti magazin, 2018. 11. 24-30.

Nátyi Róbert: Nyári konyha. Művésztelep Cereden. ÚJMŰVÉSZEZET, 2018. szeptember, 16-17.

Nátyi Róbert: A Reök-palota helye Szeged szecessziós építészetében. In. A Reök első évtizede 2007-2017. Szegedi Szabadtéri Játékok, 2018. 15-25. ISBN 978-80923-1-9

Nátyi Róbert: "Back Mancini fényűzése...". In. A Reök első évtizede 2007-2017. Szegedi Szabadtéri Játékok, 2018. 27-34. ISBN 978-80923-1-9

Nátyi Róbert: Egy képzőművészeti koncepció alapvonásai. In. A Reök első évtizede 2007-2017. Szegedi Szabadtéri Játékok, 2018. 43-50. ISBN 978-80923-1-9

Nátyi Róbert: Dugonics András ábrázolásai a képzőművészetben. Ikonográfiai vázlat. SZEGED: A VÁROS FOLYÓIRATA: VÁROSTÖRTÉNETI, KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI MAGAZIN, 2018. július-augusztus, 12-20.

Nátyi Róbert: A természet katedrálisában. Paál László kiállítása. ÚJ MŰVÉSZET, 2018. július-augusztus, 40-41.

Nátyi Róbert: Tündérmesék koloritja. Endre Béla gyűjteményes kiállítása a Tornyai János Múzeumban. TISZATÁJ, 2018. Július-augusztus, 193-200.

Nátyi Róbert: „TIZENKÉT TSILLAGÚ KORONA” – Adalékok a Napbaöltözött Asszony szegedi kegyképének ikonográfiájához. MÓRA FERENC MÚZEUM ÉVKÖNYVE (2014-) Új folyam 4. (2017). Szeged, 2018. 355-362.

Nátyi Róbert: Paál László A természet katedrálisában. (kiállítási katalógus). Kecskemét: Kecskemét Város - Bozsó Gyűjtemény Alapítvány, 2018. 32 p. (ISBN:978-615-00-2248-2)

Nátyi Róbert: Egy alkimista műhelyében. Henn László kiállításáról. Szeged: a város folyóirata: várostörténeti, kulturális és közéleti magazin, 2018. 4. 31-35.

Nátyi Róbert: „Tornyainak ez a tehetséges tanítványa...” Endre Béla gyűjteményes kiállítása. ÚJ MŰVÉSZET, 2018. április, 10-11.

Nátyi Róbert: ef Zámbó István Jézus élete ciklusának festményei. In. Jézus élete – Life of Jesus. Aknay János, ef Zámbó István, Tábori Csaba. Dunaújváros, 2018. 49-89. (ISBN 978-615-00-1133-2)

Nátyi Róbert: Dinnyés Ferenc (1886–1958) festőművésze – legújabb emlékkiállítása ürügyén. SZEGED: A VÁROS FOLYÓIRATA: VÁROSTÖRTÉNETI, KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI MAGAZIN, 2018. 30:(2). 21-31.

Filep Fanni

Őszi rendezvénysorozat a Koszta József Múzeumban. BONUS NUNTIUM. 2020:3. pp. 73-78. (2020)

Hajdu Anikó

Politizálhat-e egy művész? BONUS NUNTIUM. 2021:2. pp. 28-42. (2021)

Irsai Farkas László

Vázlatok a magyar színészképzés történetéből. BONUS NUNTIUM 2021:4. (2021)

Új gondolatok és példák a magyarországi múzeumi világ kontextusában. KULTÚRATUDOMÁNYI SZEMLE 3. évfolyam : 2021/1 pp. 186-238. , 53 p. (2021)

Disputes in the shadow of acting education in Hungary: Keynote essay. BONUS NUNTIUM 2020: 4 pp. 5-16. , 12 p. (2020)

Lábjegyzetek a töredékek alapján...: Főszerkesztői gondolatok Csallány Gábor múzeumalapító, még kiadatlan 17 darab kéziratához. BONUS NUNTIUM 2. szám pp. 5-13. , 9 p. (2020)

Egy példa a szentesi Tóth József Színház és Vigadó valós turisztikai és egyben művészeti intézménnyé alakításához: A Szegedi Szabadtéri Játékok, mint turisztikai termék. BONUS NUNTIUM 3. szám pp. 17-26. , 10 p. (2020)

A közoktatás szerepe kulturális életünk jövőjében. BONUS NUNTIUM 3. szám pp. 5-16. , 12 p.(2020)

Új paradigmák és menedzsment folyamatok a szentesi Koszta József Múzeumban. BONUS NUNTIUM 2020/1 pp. 35-80. , 46 p. (2020)

Az Ilonka néni - Interjú Őze Lajos felfedezőjével. BONUS NUNTIUM 2020/1 pp. 22-34. , 13 p. (2020)

A „kulturális földosztás” Szegeden: A szegedi színházi élet beindulása 1944/45-ben. VERITATIS IMAGO: TUDOMÁNYOS, MUZEOLÓGIAI, KULTURÁLIS FOLYÓIRAT 2018: 3-4 pp. 33-44. , 12 p. (2019)

Utószó. In: Lőrinczy, Gábor - Türk, Attila (szerk.) A szegvár-oromdűlői 6–7. századi temető (The cemetery at Szegvár-Oromdűlő from the 6th and 7th centuries). Budapest, Magyarország: Martin Opitz Kiadó, (2018) pp. 807-807. , 1 p.

Király Edit

Király Edit: Rendhagyó történelmi és régészeti órák a Koszta József Múzeumban. BONUS NUNTIUM. 2021:3. pp. 5-10. (2021)

2018

Szabó Géza – Békefi Mónika – Király Edit – Csányi Viktor: Megelőző régészeti feltárás a Tolna megyei Kesztlőc középkori település területén I. (2007). WMMÉ XL (2018), 147–206.

2019

Szabó Géza – Békefi Mónika – Király Edit – Csányi Viktor: „Castelic et feheruuaru rea meneh hodu utu rea”. Megelőző régészeti feltárás a Tolna megyei Kesztlőc középkori mezőváros területén II. (2007). WMMÉ XLI (2019), 65–126.

2020

Király Edit: Az avar gyermeksírok jellemzői néhány temető adatai alapján. In: Új nemzedék: a szegedi Régészeti Tanszék tehetséggondozásának elmúlt évtizedei: Ünnepi kötet B. Tóth Ágnes, Kulcsár Valéria, Vörös Gabriella és Wolf Mária tiszteletére. Szerk.: Bíró Gyöngyvér, Pintér-Nagy Katalin, Révész László, Szabó Tamás. Monográfiák a Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszékéről 7. (2020), 283–316.

Koszt Ferenc

Koszt Ferenc: Közösségi szolgálat és diákmunka lehetőségek digitális ismertetése a Koszta József Múzeumban. BONUS NUNTIUM. 2021:3. pp. 11-20. (2021)

Koszt Ferenc: Múzeumdragógia a Koszta József Múzeumban. BONUS NUNTIUM. 2020:3. pp. 79-86. (2020)

Szabó Dániel

A lokális Trianon-kutatás legújabb eredményei Csongrád-Csanád megyében, Szeged: A város folyóirata: várostörténeti és kulturális magazin 2021/1. 46-48. (2021)

Hogyan élték meg a szegediek Trianont és következményeit: A Lokális Trianon 2. című kötetéről, Szeged: A város folyóirata: várostörténeti és kulturális magazin 2021/3. 58-60. (2021)

Egy szétszóródott fotóhagyaték elemzése – Recenzió, Bonus Nuntium 2021/1. 5-7. (2021)

Németi Lajos egy kis ember nagy hagyatéka, Bonus Nuntium 2021/3. 21-24. (2021)

A digitális múzeumpedagógia jelene és jövője a Koszta József Múzeumban, Bonus Nuntium 2020/3. 87-106. (2020)

Őze Lajos élete és szentesi kötődése, Bonus Nuntium 2020/1. 104-133. (2020)

Trianontól Párizsig, Bonus Nuntium 2020/4. 23-58. (2020)

Szentesi mindennapok 1944 őszétől 1945 elejéig, Bonus Nuntium 2019/3. 39-56. (2019)

Politikai attrakció az államszocializmus idején Csongrád megyében, avagy Farkas Bertalan ürrepülése, Bonus Nuntium 2019/4. 41-65. (2019)

Pesti Sarolta

Pesti Sarolta: Láss a szíveddel - szemléletformáló kiállítás-látogatás a Koszta József Múzeumban. BONUS NUNTIUM. 2021:4. (2021)